

YOSHLAR BANDLIGINI BOSHQARISH TIZIMINI SHAKLLANTIRISHDA TIZIMLI YONDASHUV

Babayev Anvarjon Nematjonovich

Mirzo Ulug'bek tumani Oqibat mahalla

**fuqarolar yig'inida tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi
bandligini ta'minlash va kambag'allikni qisqartirish
masalalari bo'yicha hokim yordamchisi**

«Geologiya fanlar universiteti» Davlat muassasida

o'qituvchi-assistent

ngmk10@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18384557>

Yoshlar bandligini ta'minlash zamonaviy davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, uning samaradorligi nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlarga, balki ijtimoiy barqarorlik, ijtimoiy integratsiya va inson kapitalini rivojlantirish darajasiga ham bog'liq (Becker, 1993; Heckman, 2006). An'anaviy yondashuvlar ko'pincha bandlikni alohida chora-tadbirlar va dasturlar majmui sifatida ko'rib chiqadi; biroq amaliyot ko'rsatadiki, bunday parchalanish mehnat bozorining yoshlar segmentida kutilgan natijalarga erishishni qiyinlashtiradi. Shu munosabat bilan tizimli yondashuv — bandlikni boshqarish jarayonlarini, institutsional munosabatlarni, normativ asoslarni va operatsion instrumentlarni bir butun sifatida ko'rishga imkon beruvchi metodologik asos — muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi (OECD, 2020; ILO, 2020).

Tizimli yondashuvning mohiyati shundaki, yoshlar bandligini ta'minlashni boshqarish bir qator o'zaro bog'liq komponentlardan iborat tizim sifatida tahlil qilinadi: huquqiy-normativ baza, davlat va mahalliy boshqaruv organlari, bandlik xizmatlari, ta'lim-kasb-tayyorgarlik tizimlari, xususiy sektor va fuqarolik jamiyati institutlari; shuningdek, monitoring va baholash mexanizmlari ham tizimning ajralmas qismidir (Gimpelson & Kapelyushnikov, 2015; Bobkov & Volgin, 2016). Tizim o'z ichida makro (milliy siyosat va mexanizmlar), mezo (hududiy boshqaruv, sektorlararo hamkorlik) va mikro (maktab, oliy ta'lim, ish beruvchi va yosh shaxslar) darajalarni integratsiyalashini taqozo etadi. Shu asosda samarali boshqaruv uchun muhim mezon — institutlararo muvofiqlik (institutional coherence) va chora-tadbirlarning tizimiy uzviyligi hisoblanadi.

O'zbekiston misolida mavjud normativ-huquqiy baza (Mehnat kodeksi; "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonun; Vazirlar Mahkamasi qarorlari) yoshlar bandligini qo'llab-quvvatlash sohasida katta qadamlar tashlanganini ko'rsatadi. Biroq amaliy tahlillar fragmentatsiyalashuv, hududlararo tengsizlik va ta'lim-mehnat uyg'unligining yetishmasligi kabi muammolarni ko'rsatadi (Vahobov & Teshabayev, 2015; Abdurahmonov, 2019). Shu munosabat bilan tizimli yondashuv quyidagi tarkibiy elementlarni o'z ichiga olishi kerak: (1) strategik maqsadlarning aniq belgilanishi va indikatorlar bilan ta'minlanishi; (2) institutsional rollarning yanada aniqlashtirilishi va hamkorlik mexanizmlarining mustahkamlanishi; (3) resurs taqsimoti va moliyalashtirishning samarali mexanizmlari; (4) monitoring-baholash tizimi va feedback-mexanizmlarining joriy etilishi. Nazariy-metodologik jihatdan tizimli yondashuv institutlararo, tizimli va integratsion tahlilga tayangan holda quyidagi asosiy yo'nalishlarni talab qiladi. Birinchidan, tizim sifatida bandlik boshqaruvi modelini konseptual ravishda belgilash: bu modelda subyektlar (davlat organlari, bandlik xizmatlari, ta'lim muassasalari, ish beruvchilar, nogironlar va yosh oilalar), ob'yektlar (ishchi kuchi, yoshlar

segmenti), vositalar (ta'lim, imtiyozlar, grantlar), va mexanizmlar (monitoring, axborot portallari, koordinatorlik) o'zaro bog'lanadi. Ikkinchidan, institutlararo muvofiqlik tamoyili asosida chora-tadbirlar piramidasini shakllantirish zarur: milliy strategiyalar — hududiy dasturlar — muassasa-darajadagi chora-tadbirlar. Uchinchi, tizimning adaptivligi va o'zgaruvchan muhitga moslashish qobiliyatini ta'minlash uchun doimiy monitoring va baholash mexanizmlarini kiritish lozim (Heckman, 2006; OECD, 2020). Amaliy jihatdan O'zbekistonda tizimli yondashuvni tatbiq etish uchun bir qancha amallar tavsiya etiladi. Avvalo, yoshlar bandligi bo'yicha yagona axborot-monitoring platformasi yaratish muhim: bunday platforma ish qidirish, kasbiy yo'naltirish, malaka talablari va bandlik bo'yicha statistikani yagona sistemada taqdim etadi. Ikkinchidan, ta'lim-mehnat bog'liqligini kuchaytirish maqsadida ish beruvchilar bilan hamkorlik asosidagi o'quv modullari va stajirovkalar tizimini kengaytirish zarur. Uchinchi, hududiy va sektorlararo koordinatsiyani ta'minlash uchun joylarda yoshlar bandligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha koalitsiyalar (mahalliy hokimiyat, bandlik xizmatlari, ta'lim muassasalari, xususiy sektor vakillari) tashkil etilishi lozim. To'rtinchi, bandlik siyosatini qiymatlash mezonlari sifatida sifatli indikatorlarni (ish joyining barqarorligi, mehnat sharoitlari, ish haqining darajasi va kasbiy moslik) kiritish tavsiya etiladi (Gimpelson & Kapelyushnikov, 2015; Bobkov & Volgin, 2016). Nazariy asoslarni mustahkamlash maqsadida milliy tadqiqot muassasalari va akademik hamjamiyat yoshlar bandligini boshqaruv obyekti sifatida konseptual modellashga e'tibor qaratishi lozim. Bu — nafaqat empirik tadqiqotlarning ko'payishini, balki siyosat ishlab chiquvchilarga amaliy tavsiyalar beruvchi ilmiy-metodologik mahsulotlar yaratishni ham anglatadi (Becker, 1993; Heckman, 2006). Xususan, O'zbekistonda bandlik siyosatining samaradorligi bo'yicha tekshiruvlar hududiy sharoitlar, sektorlar va yoshlar guruhlari bo'yicha differensiyalangan tavsiyalar ishlab chiqishni talab qiladi.

Xulosa qilib aytganda, yoshlar bandligini ta'minlashni boshqarish tizimini shakllantirish — bu nafaqat siyosat va dasturlarning yig'indisi, balki institutlararo muvofiqlik, uzluksiz monitoring, ta'lim-mehnat mosligi va jamiyatning barcha sektorlarini jalb etuvchi integratsiyalashgan tizimni yaratishni talab qiluvchi murakkab jarayon. Tizimli yondashuv ushbu jarayonni ilmiy-metodologik asosda tashkil etishga xizmat qiladi va natijada yoshlarning mehnat bozoriga silliq, sifatli va barqaror integratsiyasini ta'minlash imkonini beradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Becker, G. S. (1993). Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education (3rd ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.
2. Heckman, J. J. (2006). Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children. *Science*, 312(5782), 1900–1902. <https://doi.org/10.1126/science.1128898>
- 3.
4. OECD. (2020). Youth employment outlook 2020. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/empl_outlook-2020-en
5. International Labour Organization. (2020). Global employment trends for youth 2020: Technology and the future of jobs. Geneva: ILO.
6. O'zbekiston Respublikasi. (2016). "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonun (ZRU-406-son, 14 sentabr 2016).
7. O'zbekiston Respublikasi. (2023). O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi (30 aprel

2023).

8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2020). "O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida" qarori (550-son, 11 sentabr 2020).
9. Vahobov, A. X., & Teshabayev, Sh. X. (2015). Iqtisodiy rivojlanish va bandlik masalalari.
10. Abdurahmonov, Q. X. (2019). Mehnat iqtisodiyoti va bandlik. Toshkent: Fan va texnologiya.
11. Xodiev, B. Yu., & Shodmonov, Sh. Sh. (2018). Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi. Toshkent: Iqtisodiyot.
12. Rofe, A. I. (2017). Экономика труда. Москва: Юрайт.
13. Bobkov, V. N., & Volgin, N. A. (2016). Рынок труда и государственная политика занятости. Москва: Экономика.
14. Gimpelson, V. E., & Kapelyushnikov, R. I. (2015). Российский рынок труда: институты и трансформации. Москва: НИУ ВШЭ.